

УДК (UDC) 930.2(378)
<https://doi.org/10.21272/starovyna.2019.54.5>

ЗЯКУН А. І.

ВИКЛАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЗМІСТУ

У статті розглянуто стан розробки національної концепції історичної освіти на початок третього тисячоліття. Проаналізовано реформування викладання гуманітарних дисциплін та першочергові завдання у формуванні нового змісту історичної освіти в українській вищій школі 90-х років.

Ключові слова: історична освіта, програма з історії України, національна історія, курс «Історія України», вищі навчальні заклади.

Кожна політична влада, а то й історична доба висуває «власні» вимоги до історії та істориків. Так було й мабуть завжди буде. Не стало це винятком і в час відновлення української держави в 90-ті роки ХХ століття. Від ідеологічного монізму українська наука перейшла до реформування соціально-гуманітарної освіти в країні, зокрема, історичної освіти. Початком став 1988 рік, коли ще існуюча радянська влада розуміючи, що зупинити процес змін неможливо, бере його під свій контроль, створивши координаційну комісію з розробки програми розвитку історичних досліджень, поліпшення вивчення і пропаганди історії Української РСР. Комісія пропонувала забезпечити відокремлення курсу історії УРСР у середній і вищій освіті в самостійну навчальну дисципліну, розширити кількість шкіл із поглибленим вивченням історії, організувати підготовку в провідних університетах фахівців з історії України, розробити та видати нові підручники, хрестоматії і книги для читання з вітчизняної історії [1, арк. 9-10]. Так, у 1988 р. в Україні вітчизняною історією була названа не історія СРСР, а історія України. Але проголосити не завжди означає зробити. Кардинальні зміни розпочнуться згодом. Отже, аналіз розробки в 90-х роках сучасної концепції історичної освіти і запровадження на її основі нового змісту історичної освіти і є метою автора статті.

До 90-х років Україна не мала національної концепції історичної освіти. До 1989 р. єдиною базовою історичною дисципліною у всіх вищих навчальних закладах УРСР, як і всього Радянського Союзу, незалежно від профілю навчання чи регіону, була історія КПРС. На її вивчення виділялося в гуманітарних вузах 170, в інших - 120 аудиторних годин (лекції, семінари). Єдині навчальні програми затверджувалися централізовано у Москві Головним управлінням викладання суспільних наук Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР, а згодом аналогічним управлінням Державного комітету СРСР з народної освіти. Право видання підручників з базової історичної дисципліни теж надавалося обмеженій кількості видавництв розташованих у Москві.

У 1989 р. курс історії КПРС був знятий із навчальних планів вищих навчальних закладів і 22 серпня наказом Держкомосвіти СРСР № 685 замість

Зякун Алла Іванівна - доцент, кандидат історичних наук, Сумський державний університет (Україна).

нього у вузах була запроваджена нова обов'язкова історична дисципліна - «Соціально-політична історія XX століття». Цим наказом Державний комітет зберіг за собою затвердження типових програм із цього предмета. Але одночасно провідним вищим навчальним закладам було повернуто право видання підручників та іншої навчально-методичної літератури з соціально-гуманітарних дисциплін, а також вперше надано право вносити до навчальних програм деякі зміни, пов'язані з місцевими умовами [2, с. 3]. Запровадження нового вузівського історичного курсу говорило про початок змін у історичній освіті але при цьому у викладанні збереглися принципові недоліки, характерні для попереднього часу - це ідеологізація навчального процесу та накладання готових соціалістичних штампів, нехтування національними особливостями. Тому в ЗМІ продовжувала лунати критика на адресу органів освіти, особливо від викладачів соціально-гуманітарних дисциплін, яких не задовольняла половинчастість змін запроваджених у викладанні історії.

Враховуючи це, Державний комітет СРСР з народної освіти у своїй постанові № 5/5 від 20 жовтня 1990 р. «Про підготовку студентів вищих навчальних закладів з гуманітарних та соціально-політичних наук» сформулював нову схему викладання цих дисциплін у ВНЗ. Зокрема, вузам було надано більше прав у визначенні змісту навчання. Вперше в офіційному документі було встановлено, що вузи «самостійно розробляють і затверджують програми соціально-гуманітарної освіти з урахуванням профілю підготовки спеціалістів, регіональних і національних особливостей, наукового потенціалу кафедри» [2, с. 4]. Обов'язковою історичною дисципліною у постанові була визначена «Політична історія XX століття», яка мала формуватися з різних варіантів навчальних курсів.

Ця постанова сприяла розгортанню ініціативи на місцях щодо удосконалення змісту історичного навчання. Наприклад, викладачі інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка внесли пропозицію про запровадження в Україні курсу політичної історії України XX століття. Програма цього курсу була розіслана до всіх вузів України [3]. Одночасно у вузах України розгорнулася жвава дискусія щодо запровадження нової концепції гуманітарної та соціально-політичної підготовки студентів, тим більше, що на місцях кафедри політичної історії йшли далі рекомендацій директивних органів і, враховуючи настрої студентів і необхідність посилення їх національного виховання, самостійно запроваджували курс історії України. Першими таку ініціативу виявили викладачі і студенти вищих навчальних закладів Львівського вузівського регіону, де в 1990-1991 навчальному році в більшості вузів вже читався цей курс.

Реагуючи на ситуацію, що склалася, Міністерство народної освіти України, відповідно до наказу міністра від 14 червня 1991 р. [4, арк. 20-22], розробило нову концепцію викладання гуманітарних і соціально-політичних дисциплін у вищих та середніх спеціальних закладах республіки [4, арк. 23-22], передбачивши її реалізацію з 1991-1992 навчального року. У концепції зазначалося, що «...постала необхідність вироблення єдиної Республіканської концепції викладання гуманітарних та соціально-політичних наук» [4, арк.

24]. Головне завдання концепції - це перехід на нову структуру викладання предметів соціально-гуманітарного циклу. Для її реалізації було визначено обов'язкові базові дисципліни історичного, філософського, економічного, соціально-політичного, культурологічного циклу, що мали вивчатися у вузах України. Повний перелік курсів складав: історичний напрямок - 1) Всесвітня історія; 2) Політична історія СРСР; 3) Історія міжнародних відносин; 4) Політична історія XX ст.; 5) Історія суспільних рухів та політичних партій в СРСР; 6) Історія України; 7) Історія сучасних цивілізацій; 8) Історія політичних партій в Україні. Філософський напрямок - 1) Вступ до філософії; 2) Історія філософії; 3) Соціальна філософія; 4) Основи сучасної та вітчизняної філософії; 5) Основні напрямки світової філософії XX ст.; 6) Діалектика та теорія пізнання; 7) Філософія та методологія науки і техніки. Економічний напрямок - 1) Основи економічних теорій; 2) Політекономія; 3) Економічна теорія і проблеми господарської практики; 4) Історія економічних вчень; 5) Економічні системи суспільства. Соціально-політичний напрямок - 1) Політологія; 2) Основи соціології; 3) Інформатика; 4) Історія соціально-політичних вчень; 5) Теорія світового політичного процесу; 6) Сучасна теорія соціалізму; 7) Політика та ідеологія. Культурологічний напрямок - 1) Історія і теорія світової і вітчизняної культури; 2) Історія культури народів СРСР; 3) Мистецтвознавство; 4) Історія образотворчого мистецтва; 5) Історія світової і вітчизняної літератури. Інші гуманітарні науки - 1) Історія релігії та атеїзму; 2) Право і правознавство; 3) Історія і теорія держави і права [4, арк. 30-35]. Одночасно із запровадженням у навчанні нових дисциплін змінювалося методично-організаційне забезпечення навчально-виховного процесу. Передбачалося здійснити розробку спеціальних навчальних програм, організувати підготовку та видання нових підручників, курсів лекцій, довідників, хрестоматій та іншої літератури на вузівському й республіканському рівнях [4, арк. 30]. Деякі провідні вищі навчальні заклади розробили власні концепції викладання соціально-гуманітарних дисциплін. Зокрема, у концепції Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка центральне місце у викладанні цих дисциплін відводилося історії України. А у 1991 р. вже в багатьох ВНЗ України викладався курс історії України, хоча офіційний статус цього курсу керівними органами освіти ще так і не був визначений.

Становище із викладанням історії України кардинально змінилося лише після проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Першим відреагувало на цю подію Міністерство народної освіти України, яке вже 2 вересня 1991 р. надіслало ректорам педагогічних інститутів листа (№ 1-9-337), в якому було зазначено, що у зв'язку з прийняттям Верховною Радою Української РСР Акта про проголошення незалежності України, Закону Української РСР «Про освіту», забезпечити поглиблене вивчення історії республіки. Міністерство запропонувало також Вченим радам педагогічних інститутів розглянути питання про перепрофілювання кафедр історії СРСР у кафедри історії України, збільшити кількість годин на вивчення курсу історії України для студентів історичних спеціальностей [4, арк. 48]. Тепер студенти-історики повинні були вивчати курс історії України протягом I-IV семестрів, а обсяг навчального часу на вивчення цього курсу був збільшений з 130 годин до 370-380 годин [4, арк. 48].

У 1991-1992 навчальному році практично у всіх вузах був запроваджений курс історії України. Хоча до 1993 р. він іноді читався паралельно з курсом політичної історії. В грудні 1991 р. навчально-методичний кабінет з вищої освіти Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти надіслав до вищих навчальних закладів проект концепції гуманізації та гуманітаризації вищої освіти, яким передбачалося включення до навчальних планів бакалаврської підготовки курсу «Історії України» обсягом 120 годин. Але, оскільки цей документ не мав директивного характеру до 1993 р., кількість годин на курс історії України не була остаточно визначена. Лише листом заступника міністра В. Гондюла від 19 травня 1993 р. на ім'я ректорів вищих навчальних закладів мінімальна кількість годин на курс історії України була встановлена в 120 годин.

Суттєвим недоліком у викладанні історії України була відсутність у перші роки науково обґрунтованих програм курсу. Єдиною програмою з курсу української історії, яка була розроблена в 80-ті роки, була «Програма курсу з історії Української РСР для історичних факультетів педагогічних інститутів», затверджена ще у 1982 році [5]. Вона складалася з трьох частин: 1) первіснообщинний лад. Період феодалізму; 2) період капіталізму. 1861-1917 рр.; 3) радянське суспільство. На вивчення курсу, який читався лише на історичних факультетах педагогічних інститутів та університетів, відводилося 130 годин, причому на вивчення перших двох частин курсу виділялося 64 години, а на вивчення третьої частини - 66 годин. Таким чином, на вивчення історії 70 років радянського суспільства відводилося більше годин, ніж на всю попередню багатостолітню історію українського народу. Але справа не лише у кількості годин. За змістом програма не відповідала новим науковим поглядам про історію України бо була побудована за формаційною ознакою. У перебільшеному вигляді представлялися зв'язки України з Росією на різних етапах історії. Наприклад, польсько-литовську добу в історії українського народу рекомендувалося висвітлювати у тісному зв'язку з утворенням централізованої Московської держави як «центру притягання і опори для українців та білорусів». Суспільно-політичне життя Наддніпрянської України ХІХ ст. зводилося до проявів загальноросійських явищ (декабристи, революційна демократія, народництво, поширення марксизму тощо). Акцент по всій програмі був зроблений на викриття «антинаукових буржуазно-націоналістичних концепцій». Всупереч фактам, Центральна Рада, Директорія та інші українські установи характеризувалися як буржуазно-націоналістичні, а їхня політика як антинародна, контрреволюційна. Історія України радянських часів зводилася до «боротьби» за виконання п'ятирічних планів, рішень чергових партійних з'їздів, постанов ЦК партії. Вивчення історії Другої світової війни не передбачало об'єктивного висвітлення розгортання в Україні руху опору. Оцінка ОУН-УПА містилася в одному реченні: «Боротьба проти буржуазно-націоналістичних банд». Ця програма, яка діяла до кінця 80-х років, аж ніяк не сприяла об'єктивному вивченню студентами історії українського народу.

Запровадження у вищих навчальних закладах у 1990-1991 рр. курсу історії України не супроводжувалося будь-якими міністерськими рекомендаціями щодо програмних настанов, тому історичні кафедри

приступили до самостійного складання навчальних програм курсу враховуючи досягнення історичної науки, головним чином зарубіжної української діаспори.

У 1993-1994 рр. науково-методична комісія з історії Міністерства освіти України (голова Б. Корольов) за дорученням Міністерства провела аналіз наявних програм з історії України. З'ясувалося, що не всі з них відповідали сучасним науковим вимогам, деякі з авторів не відмовились від спроб дотримуватися марксистсько-ленінських принципів та теоретичних уявлень. У програмах по-різному оцінювався історичний фактаж, як то - походження українського народу, роль і значення Переяславської ради 1654 р., радянський етап в історії України, роль ОУН-УПА в роки Другої світової війни та інше. Комісія дійшла висновку про необхідність розробки типової програми курсу історії України як своєрідного орієнтира для кафедр історії України вищих навчальних закладів.

Одна з перших таких програм була розроблена для історичних факультетів педагогічних інститутів викладачами кафедри історії України Сумського державного педагогічного інституту ім. А. С. Макаренка (автори: Б. Корогод, В. Піскун). У 1993 р. республіканський навчально-методичний кабінет загальної, середньої і педагогічної освіти Міністерства народної освіти затвердив її і направив до педагогічних інститутів як основну [6]. Програма рекомендувала вивчення історії України протягом перших шести семестрів навчання в такій послідовності: 1 курс - історія України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.; 2 курс - з XIX ст. до 1917 р.; 3 курс - з 1917 р. до сьогодення. Автори відмовились від традиційного для радянської науки формаційного принципу періодизації історії України. Розробляючи нові підходи до періодизації, вони використали надбання української історіографії XIX - початку XX ст., а також праці вчених української діаспори. Програма акцентувала увагу викладачів на ті проблеми української історії, які в радянській історіографії або замовчувалися, або фальсифікувалися (походження українського народу, історія української державності та українського національного руху тощо). В історії XX ст. по-новому оцінювалися визвольні державотворчі дії українського народу 1917-1920 рр., згадувалися трагічні сторінки української історії радянської доби («розстріляне відродження», голодомор 1932-1933 рр., національно-визвольний рух на західноукраїнських землях у 20-50-ті роки, діяльність ОУН-УПА та ін.). Якісно змінився в програмі підхід до персоналій в українській історії. Викладачів та студентів історичних факультетів автори програми орієнтували на об'єктивну оцінку особистостей української історії, як то гетьманів І. Виговського, І. Брюховецького, П. Дорошенка, І. Мазепи, провідних діячів українського державотворчого процесу XX ст. М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюри, Є. Петрушевича та інших. Таким чином, нова програма з історії України для історичних факультетів педагогічних інститутів несла в студентські аудиторії нове бачення української історії. Вона кардинально відрізнялася від програми 1982 р., яка діяла до того.

Складніше проходив процес створення програм для читання базового курсу історії України у не спеціалізованих вищих навчальних закладах. По-перше, до 1993 р. не була визначена кількість навчальних годин для курсу

«Історія України» у вищих навчальних закладах різного типу. По-друге, на місцях не вистачало викладачів історії України, які мали б професійну підготовку за цим фахом. У більшості закладів освіти до викладання історії України, підготовки науково-методичної документації та написання посібників з історії України були залучені викладачі, які раніше читали курси історії КПРС та політичної історії XX століття. По-третє, Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти України (згодом Міністерство освіти України) не виявило оперативності у підготовці типової програми з курсу історії України, яка допомогла б кафедрам вищих навчальних закладів створювати якісні методичні розробки.

У 1994 р. за дорученням Міністерства освіти України група істориків (Я. Калакура, Б. Корольов, С. Кульчицький, Г. Швидько) підготувала перший проект короткої типової програми курсу історії України, який був розглянутий та схвалений науково-методичною комісією з історії Міністерства освіти України, а також Інститутом системних досліджень освіти Міністерства освіти України. На початку 1995 р. він був надрукований і розісланий до вищих навчальних закладів [7]. Автори відмовились від формаційного підходу до періодизації української історії. Програма включала розділи: 1) стародавня історія України; 2) Україна середньовічна; 3) ранньо-новітня історія України; 4) українські землі під владою Російської та Австрійської імперій; 5) Україна в XX столітті. Значну увагу автори приділили розвитку української державності на різних етапах історії, висвітленню історії культури України та українського національно-визвольного руху. Програма завершувалася темою «Розбудова української держави в 1991-1994 рр.». Пізніше, в 1996 р., ця програма розширеним авторським колективом, який очолив академік В. Смолій, була доопрацьована та розширена з метою подальшого обговорення її на зборах завідуючих кафедр історії України та українознавства [8].

Розробка і затвердження в 1993 р. програми нормативного курсу історії України для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів, а також складення в 1994-1996 рр. типової програми з базового курсу історії України для інших вищих закладів освіти сприяли виробленню наукових підходів до викладання української історії, уточненню позицій викладачів по дискусійних проблемах в історії. Разом з цим, програми вплинули і на підручникотворення в галузі історії України, що розгорнулося швидкими темпами.

Одночасно з розробкою навчальних програм створювалася та удосконалювалася національна концепція історичної освіти в Україні. Необхідність розробки такої концепції зумовлювалася рядом причин: по-перше, відсутністю її в роки радянської влади. По-друге, складністю завдань державотворчого процесу в Україні, який слабо спирався на історичні державницькі традиції в силу недостатнього усвідомлення їх громадянами України. По-третє, потреба в концепції була викликана існуючим у той час розпорощенням зусиль управлінських структур і колективів вищих навчальних закладів щодо розробки навчальних програм, видання навчальної літератури, підготовки педагогічних кадрів і проведення наукових досліджень у галузі історії [2, с. 6].

Ще на початку 1991 р. за ініціативою викладачів вищих навчальних закладів та Інституту підвищення кваліфікації викладачів вищої школи при

Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка був розроблений проект концепції гуманітарної та соціально-політичної підготовки студентів у вузах України. Гуманітарна освіта в ньому розглядалася як одна з визначальних ланок професійного і духовного формування особистості спеціаліста в умовах національно-культурного відродження України. Керуючись вказівками Державного комітету СРСР в справах освіти, автори включили до переліку історичних дисциплін на вибір студентів курси всесвітньої історії, політичної історії XX ст., історії суспільних рухів та політичних партій тощо. Одночасно вперше за останні 70 років рекомендувалося включити до навчальних планів вузів курс історії України в обсязі 30-70 годин. Цей проект активно обговорювався в колективах вищих навчальних закладів, на нарадах у Міністерстві вищої та середньої спеціальної освіти України, але так і не був прийнятий через свою половинчастість. Однак, активна розбудова в Україні національної вищої школи гостро поставила питання про розробку концептуальних засад викладання основних базових дисциплін у системі освіти, в забезпеченні наступності у викладанні основних дисциплін у загальноосвітній та вищій школі. Тому у 1994 р. комісія під головуванням доктора історичних наук С. Кульчицького за дорученням Міністерства освіти України розробила проект концепції неперервної історичної освіти в Україні, який був опублікований для обговорення на місцях [9]. У проекті зазначалося, що «пріоритет у системі історичних дисциплін відводиться історії України. Вона вивчається у контексті світової історії» [9, с. 23]. В концепції визначалися принципи історичної освіти у вищій школі: гуманістична спрямованість, пріоритет загальнолюдських цінностей, демократизація системи викладання, реалізація в навчальному процесі науковості, історизму, об'єктивності, органічний зв'язок викладання з національною культурою, традиціями, наступність в освіті [9, с. 22].

Слід зазначити, що протягом двохтисячних років тема набула ще більшої актуальності та гостроти. До неї залучилися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, про що свідчать спільно проведені Україною та Радою Європи семінари щодо історичної освіти (Чернігів 1998 р., Одеса 2000 р., Ялта 2003 р.). У 2007 році для проведення моніторингу та розробки концепції історичної освіти в Українському інституті національної пам'яті було створено робочу групу, до складу якої увійшли історики-науковці з різних регіонів України. Цією ж групою в 2009 р. було підготовлено «Пропозиції до концепції історичної освіти в Україні...». У травні 2010 року Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти провів «круглий стіл», в якому взяли участь більш ніж 70 вчених-істориків, авторів підручників із історичних дисциплін, педагогів-практиків, фахівців та експертів, які визначили, якою має бути сучасна історична освіта в Україні. Окресливши перелік питань, що потребують нагальної відповіді та вирішення, учасники дійшли висновку, що потрібна модернізація історичної освіти України. Тому на початку 2011 р. при Міністерстві освіти і науки, молоді та спорту України була створена робоча група, яка почала розробку нової концепції історії України, що базується на вивченні історії з позиції особистості.

Як бачимо, якісно нові явища у національній вищій школі України, а саме такі, як відмова від надмірної ідеологізації навчального процесу та від

централізованої системи розробки змісту та методики навчання, розширення прав навчальних закладів у визначенні змісту навчання в рамках запровадження Міністерством освіти і науки державних стандартів освіти, значно підвищили вимоги до якості історичної освіти. Реалізація цих вимог часу була одним із основних напрямків діяльності істориків, які працювали у вищих навчальних закладах України в 90-х роках.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Центральний Комітет Комуністичної партії України. оп. 32. Ч. III. спр. 2447. 198 арк.
2. Концепція історичної освіти у вищих навчальних закладах: Проект / Уклад. Я. С. Калакура, В. О. Коденко, Б. І. Корольов. Київ, 1994. С. 3-6.
3. Політична історія України XX століття: Орієнтована програма курсу та бібліографічний покажчик найповнішої літератури на допомогу викладачам / Упоряд.: Б. І. Корольов, Л. Ю. Беренштейн, М. Я. Варшавчик та ін. Київ, 1991. 33 с.
4. Архів Міністерства освіти та науки України. Ф. 166. Архів Міністерства народної освіти УРСР. оп. 17. спр. 109. 118 арк.
5. Програма курсу історії Української РСР для історичних факультетів педагогічних інститутів. К.: Вища школа, 1982. 35 с.
6. Історія України: Програма курсу для викладачів і студентів спеціальності 02.07.00 «Історія». Київ, 1993. 44 с.
7. Історія України: Проект типової програми курсу для вищих навчальних закладів / За ред. Б. І. Корольова та С. В. Кульчицького. Ін-т системних досліджень Міністерства освіти України. Київ, 1995. 20 с.
8. Історія України: Типова програма для вищих навчальних закладів / За ред. В. А. Смоля. Київ, 1996. 64 с.
9. Концепція безперервної історичної освіти в Україні. Проект // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1995. №8. С. 10-24.

References

1. Central`ny`j derzhavny`j arxiv gromads`ky`x ob`yednan` Ukrayiny`. F. 1. Central`ny`j Komitet Komunisty`chnoyi partiyi Ukrayiny. Op. 32. Ch. III. Spr. 2447.
2. Konceptsiya istoriy`chnoyi osvity` u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax: Proekt / Uklad. Ya. S. Kalakura, V. O. Kodenko, B. I. Korol`ov. Ky`yiv, 1994. S. 3-6.
3. Polity`chna istoriya Ukrayiny` XX stolittya: Oriyentovana programa kursu ta bibliografichny`j pokazhchy`k najpovnishoyi literatury` na dopomogu vy`kladacham /Uporyad.: B. I. Korol`ov, L. Yu. Berenshtejn, M. Ya. Varshavchy`k ta in. Ky`yiv, 1991. 33 s.
4. Arxiv Ministerstva osvity` ta nauky` Ukrayiny`. F. 166. Arxiv Ministerstva narodnoyi osvity` URSR. Op. 17. Spr. 109.
5. Programa kursu istoriyi Ukrayins`koyi RSR dlya istoriy`chny`x fakul`tetiv pedagogichny`x insty`tutiv. K.: Vy`shha shkola, 1982. 35 s.
6. Istoriya Ukrayiny`: Programa kursu dlya vy`kladachiv i studentiv special`nosti 02.07.00 «Istoriya». Ky`yiv, 1993. 44 s.
7. Istoriya Ukrayiny`: Proekt ty`povoyi programy` kursu dlya vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv / Za red. B. I. Korol`ova ta S. V. Kul`chy`cz`kogo. In-t sy`stemny`x doslidzhen` Ministerstva osvity` Ukrayiny`. Ky`yiv, 1995. 20 s.
8. Istoriya Ukrayiny`: Ty`pova programa dlya vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv / Za red. V. A. Smoliya. Ky`yiv, 1996. 64 s.
9. Konceptsiya bezperervnoyi icory`chnoyi osvity` v Ukrayini. Proekt // Informacijny`j zbirny`k Mininisterstva osvity` Ukrayiny`. 1995. №8. S. 10-24.

Зякун А. И.

кандидат исторических наук, доцент, Сумский государственный университет (Украина).

ПЕПОДАВАНІЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ В ВИСШИХ УЧЕБНИХ ЗАВЕДЕННЯХ УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ НОВОГО СОДЕРЖАННЯ

В статтє рассмотрено состояние разработки национальной концепции исторического образования на начало третьего тысячелетия. Проанализировано

состояние реформирования преподавания гуманитарных дисциплин и первоочередные задачи в формировании нового содержания исторического образования в украинской высшей школе 90-х годов.

Ключевые слова: историческое образование, программа по истории Украины, национальная история, курс «История Украины», высшие учебные заведения.

Ziakun A. I.

PhD in History, Associate Professor, Sumy State University (Ukraine).

THE PROCESS OF TEACHING NATIONAL HISTORY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE: FORMING NEW CONTENT

Every political authority, even a historical one, puts forward its "own" demands on history and historians. It was, and probably always will be. This was no exception during the restoration of the Ukrainian state in the 1990s. From ideological monism, Ukrainian science has shifted to reforming social and humanitarian education in the country, including historical education. The beginning was in 1988, when the existing Soviet power, realizing that it was impossible to stop the process of change, brought it under its control, setting up a coordinating committee to develop a program for the development of historical research, to improve the study and propaganda of the history of the Ukrainian SSR. The Commission proposed to separate a course of history of the Ukrainian SSR in secondary and higher education into an independent educational discipline, to expand the number of schools with advanced study of history, and to organize training in leading universities of specialists in the history of Ukraine. But to proclaim does not always mean to do. The cardinal changes will begin later and will be discussed in this article. Until the 1990s, Ukraine had no national concept of historical education.

Until 1989, the history of the CPSU was the only basic historical discipline in all higher education institutions of the USSR, as well as in the entire Soviet Union, regardless of profile of study or region. The main educational programs were approved centrally in Moscow by the General Directorate Teaching of Social Sciences of the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the USSR. In 1989, the course of the history of the CPSU was withdrawn from the educational program of higher education institutions and was replaced by the obligatory historical discipline - "Social and political history of the XX century". In 1990, universities were granted more rights in defining the content of training. This facilitated the deployment of a grassroots initiative to improve the content of historical teaching. The first such initiative was made by teachers and students of higher educational establishments of Lviv region, where since 1990 most courses of history of Ukraine were taught in most universities, although the official status of this course has not been determined yet by the government. In 1992, universities of Ukraine are moving to an in-depth study of national history, re-profiling the departments of USSR history into the departments of Ukrainian history, increasing the number of hours of studying the history of Ukraine for students of historical specialties. But a major drawback in teaching the history of Ukraine was the lack of science-based course programs. In 1993, the Scientific and Methodological Commission on the History of the Ministry of Education of Ukraine began the development of a typical program for the course of history of Ukraine as a kind of reference for the departments of history of Ukraine of higher educational institutions. The development and approval in 1993 of the program of the normative course of history of Ukraine for students of history faculties of higher educational establishments, as well as the drawing up in 1994-1996 a typical program of the basic course of history of Ukraine for other higher educational institutions contributed the development of scientific approaches to teaching Ukrainian history, and clarification of teachers' positions on discussion issues in history. At one time with the development of the educational programs, the national concept of historical education in Ukraine was created and improved.

Key words: history education, history program, national history, course of the History of Ukraine, higher education institutions.

Отримано 12.06.2019